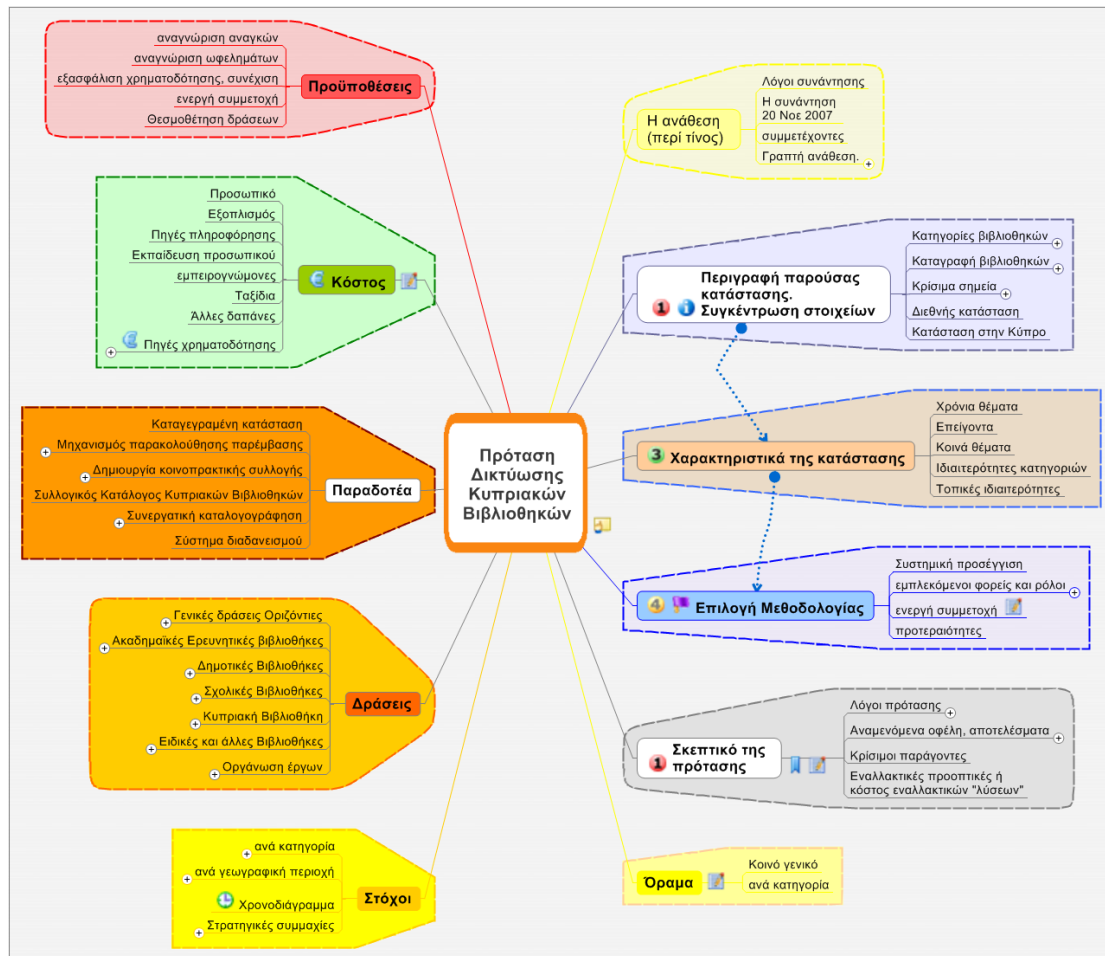

Πρόταση Δικτύωσης των Κυπριακών Βιβλιοθηκών

Σύνταξη μελέτης

Δρ. Φίλιππος Τσιμπόγλου

Διευθυντής Βιβλιοθήκης Πανεπιστήμιο Κύπρου

Συντονιστής Συλλογικού Καταλόγου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Λευκωσία

Ιανουάριος 2008

Σύνοψη

Η παρούσα μελέτη:

1. Θεωρεί ότι η ανάγκη για την ανάπτυξη των κυπριακών βιβλιοθηκών προκύπτει από τις πιέσεις αλλά και την επιθυμία για προσαρμογή της Κύπρου σε μια οικονομία και κοινωνία της γνώσης και των πληροφοριών. Οι καλά οργανωμένες, σύγχρονες βιβλιοθήκες συνιστούν προϋπόθεση για την ομαλή και επιτυχή πορεία κάθε χώρας προς αυτή την κατεύθυνση. Με εξαίρεση τραγικά ελαχίστων περιπτώσεων, το επίπεδο ανάπτυξης των βιβλιοθηκών στην Κύπρο και των σχετικών προσφερόμενων υπηρεσιών υπολείπεται εμφανώς όλων ανεξαιρέτως των χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής οικογένειας (παλαιών και νέων)¹. Η μελέτη επιχειρεί τη σκιαγράφηση βασικών δράσεων που πρέπει να αναληφθούν για τη βελτίωση αυτής της κατάστασης. Αποβλέπει στην δημιουργία ενός μηχανισμού που παρακολουθεί, σχεδιάζει και συντονίζει τις απαραίτητες δράσεις.
2. Αναγνωρίζει το ρόλο που είτε παίζουν, είτε έπρεπε, αλλά κυρίως δύνανται να παίξουν οι βιβλιοθήκες των διαφόρων κατηγοριών στην ερευνητική, ακαδημαϊκή, εκπαιδευτική, πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Για το λόγο αυτό εντοπίζει τις σημαντικότερες κοινές αλλά και τις ιδιαίτερες ανάγκες κάθε κατηγορίας βιβλιοθηκών (ερευνητικών, ακαδημαϊκών, εκπαιδευτικών, δημοτικών, νοσοκομειακών, τραπεζών, ειδικών, Κυπριακής Βιβλιοθήκης) και δίνει έμφαση στις συνέργειες που αναδύονται στο περιβάλλον της δικτυωμένης πληροφόρησης. Περιλαμβάνει αλλά δεν περιορίζει στο βιβλίο την έννοια και τη λειτουργία της σύγχρονης βιβλιοθήκης. Επεκτείνει την έννοια της βιβλιοθήκης σε όλους τους φορείς και τρόπους καταγραφής και μετάδοσης της πληροφορίας και της γνώσης, και επικεντρώνει το ενδιαφέρον στις ηλεκτρονικές μορφές δημοσίευσης, όπως ηλεκτρονικά περιοδικά, βάσεις δεδομένων, ηλεκτρονικά βιβλία, λεξικά, εγχειρίδια, κλπ, που είτε αυξάνονται είτε έχουν επικρατήσει των έντυπων μορφών.
3. Προσεγγίζει συστηματικά τις βιβλιοθήκες και τα περιβάλλοντα λειτουργίας και χρήσης τους, αναγνωρίζει αφενός την εξάρτησή τους από το διεθνές περιβάλλον των εκδόσεων και των επιστημονικών δημοσιεύσεων, αλλά ταυτόχρονα και τις δυνατότητες που αναδύονται μέσω των συνεργασιών σε τοπικό και διεθνές επίπεδο. Τα περισσότερα από τα προτεινόμενα, ενώ κρίνονται απολύτως αναγκαία για την εξέλιξη ή/και την επιβίωση των ιδρυμάτων, δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν με ενέργειες από μεμονωμένες βιβλιοθήκες, είτε λόγω της φύσης τους (Συλλογικός Κατάλογος, διαδανεισμός, συνεργατική καταλογογράφηση) είτε λόγω των τεχνικών προβλημάτων που αναδύονται (ψηφιοποίηση), είτε επειδή το κόστος ξεπερνάει τα όρια των δυνατοτήτων των μεμονωμένων ιδρυμάτων (ανάπτυξη ηλεκτρονικής συλλογής), της Κυπριακής οικονομίας αλλά και πολύ μεγαλύτερων χωρών (διατήρηση ψηφιακού υλικού).
4. Αναγνωρίζει τον de facto κεντρικό, συντονιστικό ρόλο που μέχρι τώρα έχει παίξει, αλλά και στο μέλλον καλείται να παίξει η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου, λόγω μεγέθους συλλογών, εύρους και βάθους ακαδημαϊκών θεμάτων που καλύπτει, μεγέθους ακαδημαϊκής κοινότητας που θεραπεύει πέραν αυτής του Πανεπιστημίου Κύπρου και ικανής επιστημονικά στελέχωσης. Ταυτόχρονα

¹ Αντιπροσωπευτικό δείγμα αποτελεί η Κυπριακή Βιβλιοθήκη. Ενδεικτικό της κατάστασης φαίνεται στον πίνακα του παραρτήματος 1.

ενθαρρύνει τη θεσμοθετημένη, ενεργή και συστηματική συμμετοχή των εκπροσώπων των εμπλεκόμενων φορέων στην περιοδική σύνταξη των σχεδίων δράσης, τη λήψη αποφάσεων, την εκτέλεση αναπτυξιακών προγραμμάτων, την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων και τον επανακαθορισμό των ετήσιων στόχων.

5. Φιλοδοξεί να αποτελέσει την πρώτη (πιλοτική) φάση ενός σχεδίου ανάπτυξης, η επιτυχία του οποίου θα επιτρέψει στην πολιτεία να ακολουθήσει την εφαρμογή ανάλογης πολιτικής για τα αρχεία και τα μουσεία της χώρας.

1 Σχετικά με την μελέτη

Η μελέτη αυτή είναι αποτέλεσμα απευθείας ανάθεσης στον συντάκτη από τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού, κατά τη διάρκεια συνάντησης εργασίας, στην οποία ο ΥΠΠο είχε προσκαλέσει τους εκπροσώπους των εμπλεκόμενων φορέων και ιδρυμάτων της χώρας. Η συνάντηση έλαβε χώρα στις 20 Νοεμβρίου 2007, στην αίθουσα εκδηλώσεων του ΥΠΠο.

1.1 Η συνάντηση προβληματισμού στο ΥΠΠο

Λόγοι της συνάντησης ήταν η ανησυχία του ΥΠΠο αλλά και των παρευρισκομένων για την υστέρηση που παρουσιάζεται στην ανάπτυξη των κυπριακών βιβλιοθηκών (Κυπριακής Βιβλιοθήκης, σχολικών, δημοσίων κλπ.) και η αναγνώριση της ανάγκης να διερευνηθούν οι δυνατότητες για ορθολογική χρηματοδότηση προσπαθειών συντονισμένης ανάπτυξης πληροφοριακής υποδομής στη χώρα.

1.2 Οι συμμετέχοντες

Στη συνάντηση προσκλήθηκαν από τον ΥΠΠο και παρευρέθηκαν ο Πρύτανης, οι Αντιπρυτάνεις και ο Διευθυντής Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου, οι Πρόεδροι των Προσωρινών Διοικουσών Επιτροπών των δύο άλλων κρατικών Πανεπιστημίων (Τεχνολογικού και Ανοικτού), οι τρεις Πρυτάνεις των ιδιωτικών Πανεπιστημίων, ο εκπρόσωπος του Συνδέσμου Δήμων και Κοινοτήτων, η Γενική Διευθύντρια του ΥΠΠο, η Διευθύντρια των Πολιτιστικών Υπηρεσιών, ο πρόεδρος και μέλη του Εφορευτικού Συμβουλίου και ο Διευθυντής της Κυπριακής Βιβλιοθήκης, Λειτουργοί του ΥΠΠο για τις Δημόσιες και Σχολικές Βιβλιοθήκες.

Η ανάθεση στον συντάκτη έγινε μετά την τοποθέτηση των συμμετεχόντων και με σύμφωνη γνώμη όλων των παρευρισκομένων.

1.3 Οι όροι εντολής

Η σύνταξη πρότασης για τη βέλτιστη αξιοποίηση των διατιθέμενων οικονομικών κ.α. πόρων από το ΥΠΠο για τις διάφορες κατηγορίες των Κυπριακών Βιβλιοθηκών. Το Πανεπιστήμιο Κύπρου δεσμεύτηκε να ετοιμάσει την πρόταση στα μέσα του Ιανουαρίου 2008. Τα παραδοτέα της πρότασης περιλαμβάνουν πρόταση-σχέδιο για το συντονισμό δράσεων ανάπτυξης των κυπριακών βιβλιοθηκών όλων των κατηγοριών. Σκιαγράφηση του μηχανισμού που θα αναλάβει την υλοποίησή τους, εκτίμηση του απαιτούμενου χρόνου και προσέγγιση των οικονομικών απαιτήσεων και των αναγκαίων πόρων για την ολοκλήρωση των προτάσεων.

Η πρόταση υποβάλλεται από το συντάκτη στο Πρυτανικό Συμβούλιο του Πανεπιστημίου Κύπρου και μέσω του Πρύτανη στον ΥΠΠο.

Για τη σύνταξη της μελέτης δεν χρεώθηκε το αναλογούν κόστος. Η μελέτη αποτελεί συμβολή του Πανεπιστημίου Κύπρου στην δημιουργία της απαραίτητης πληροφοριακής υποδομής για την ερευνητική, εκπαιδευτική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της Κύπρου.

2 Περιγραφή της παρούσας κατάστασης.

Η καταγραφή στοιχείων που αφορούν την ποσοτική αλλά και την ποιοτική κατάσταση των κυπριακών βιβλιοθηκών αποτελεί εργαλείο εκ των ων ουκ άνευ για οποιασδήποτε μορφής συντονισμένες ενέργειες που αποσκοπούν στην βελτίωση της κατάστασης. Η διαρκής, συστηματική συγκέντρωση στοιχείων μπορεί να αναληφθεί από το συντονιστικό όργανο που προτείνεται στη συνέχεια.

Στη παρούσα μελέτη ελήφθη υπόψη ότι στο φάσμα των διαφορετικών κατηγοριών των κυπριακών βιβλιοθηκών εντοπίζονται ταυτόχρονα:

1. Διαφορετικές ανάγκες για τις διαφορετικές κατηγορίες βιβλιοθηκών.
2. Κοινές ανάγκες ανεξαρτήτως κατηγορίας.
3. Συνέργειες και συμπληρωματικότητες.
4. Δυνατότητες για οικονομίες κλίμακας.

2.1 Θέματα ανά κατηγορία βιβλιοθηκών

2.1.1 Ακαδημαϊκές, ερευνητικές

Εκτός από τη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου (ΒΠΚ), στην Κύπρο λειτουργούν πλέον ακόμη πέντε πανεπιστημιακές βιβλιοθήκες. Μείζον ζήτημα για την πληροφοριακή υποδομή των πανεπιστημίων αποδεικνύεται η εξασφάλιση της πρόσβασης σε μια ευρεία σειρά από ηλεκτρονικές πηγές (ηλεκτρονικά επιστημονικά περιοδικά και βάσεις δεδομένων) απαραίτητες για τη διεξαγωγή των ερευνητικών δραστηριοτήτων των ιδρυμάτων.

Σημείο αναφοράς αποτελεί η κοινοπρακτική συλλογή του Συνδέσμου Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ). Επισημαίνεται ότι η πρόσβαση σε συλλογές τέτοιου εύρους και αξίας επιτυγχάνεται μόνον μέσω κοινοπρακτικών συνεργασιών των βιβλιοθηκών για το λόγο ότι το κόστος πρόσβασης στις συλλογές για μεμονωμένες βιβλιοθήκες είναι απολύτως απαγορευτικό.

2.1.1.1 Δημόσια Πανεπιστήμια

Γνωρίζοντας αυτές τις συνθήκες, το Πανεπιστήμιο Κύπρου εντάχθηκε από το 2000 στην Κοινοπραξία Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (HEAL-Link). Χάρη στην ένταξη απολαμβάνει την πρόσβαση σε 25000 τίτλους ηλεκτρονικών περιοδικών, 15000 τίτλους ηλεκτρονικών βιβλίων και 30 περίπου βάσεις δεδομένων που θα ήταν πρακτικά αδύνατο να έχει με άλλο τρόπο. Για το ίδιο λόγο, με την έναρξη της λειτουργίας των άλλων δύο δημοσίων Πανεπιστημίων, η ΒΠΚ συνέβαλε τα μέγιστα για την ένταξη τους στο Σύνδεσμο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.

Παράλληλα, με πρόταση της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Κύπρου και αποφάσεις των Συγκλήτων των τριών δημοσίων Πανεπιστημίων σχηματίστηκε ο Σύνδεσμος Κυπριακών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Η άμεση ενεργοποίηση του Συνδέσμου Κυπριακών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών είχε ως αποτέλεσμα την επίτευξη συμφωνιών με παραγωγούς-εκδότες σημαντικών πληροφοριακών πηγών σε εξαιρετικά ενδιαφέροντες όρους και επιπλέον το δικαίωμα επέκτασης της πρόσβασης σε δημόσιους οργανισμούς της Κύπρου άνευ περαιτέρω επιβάρυνσης.

Με τον τρόπο αυτό, μέσω του Συνδέσμου Κυπριακών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου συνεπικουρούμενη από τις νεοσύστατες βιβλιοθήκες των δύο δημοσίων Πανεπιστημίων, ενεργεί de facto ως συντονιστής και εκπρόσωπος της ακαδημαϊκής, ερευνητικής κοινότητας εξασφαλίζοντας την

πρόσβαση στις απαραίτητες πληροφοριακές υποδομές για όλα τα δημόσια ακαδημαϊκά και ερευνητικά ιδρύματα της Κύπρου, μετεξελισσόμενη σε **Εθνική Ερευνητική Βιβλιοθήκη (National Research Library)**

2.1.1.2 Η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου

Στα 15 χρόνια εξέλιξής της, η ΒΠΚ:

1. Έχει δημιουργήσει τη μεγαλύτερη συλλογή έντυπου υλικού στην Κύπρο και έχει αναδειχθεί 4^η σε μέγεθος μεταξύ των ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών με 250.000 βιβλία, 3000 τίτλους και 50.000 τόμους έντυπων περιοδικών. Το υλικό είναι πλήρως καταλογογραφημένο σύμφωνα με τα διεθνή πρότυπα.
2. Με τις στρατηγικές συμμαχίες που ανέπτυξε (ένταξη στο Σύνδεσμο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, πρωτοβουλία για τη δημιουργία Συνδέσμου Κυπριακών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών) έχει εξασφαλίσει, με ασύγκριτα ευνοϊκούς οικονομικούς όρους, πρόσβαση σε ένα ευρύτατο φάσμα ηλεκτρονικών πληροφοριακών πόρων, ικανών να καλύψουν τις ανάγκες όλων των ερευνητικών δραστηριοτήτων σε οποιοδήποτε επιστημονικό πεδίο διεξάγεται στην Κύπρο (15.000 ηλεκτρονικά βιβλία, 25.000 τίτλοι ηλεκτρονικών περιοδικών, χρονικός ορίζοντας 80-100 παρελθόντων ετών, 131 βάσεις και τράπεζες δεδομένων). Ωστόσο η έλλειψη του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου δυσχεραίνει την αξιοποίηση όλων των πηγών από όλους τους δυνητικούς χρήστες.
3. Έχει αναπτύξει την υποδομή σε εξοπλισμό και εργαλεία και έχει συσσωρεύσει την απαραίτητη τεχνογνωσία για την υποστήριξη της χρήσης των παραπάνω πηγών.
4. Έχει δημιουργήσει τον κρίσιμο πυρήνα στελεχών με βαθιά γνώση του αντικειμένου, ήθος και όραμα, ικανών να υποστηρίξουν τις προσπάθειες ανάπτυξης ομόλογων βιβλιοθηκών. Η ΒΠΚ θεωρείται πηγή άντλησης ικανότατων στελεχών για τις βιβλιοθήκες των νέων κυπριακών Πανεπιστημίων. Έχει ήδη στελεχώσει το μεγαλύτερο αριθμό θέσεων στις βιβλιοθήκες των νεοσύστατων Πανεπιστημίων.
5. Έχει δημιουργήσει το πλέγμα σχέσεων συνεργασίας με ομόλογες βιβλιοθήκες στο εξωτερικό και στην Κύπρο, που της επιτρέπουν να παρακολουθεί και να συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωση του πλαισίου δράσης των οργανισμών επιστημονικής πληροφόρησης (βλ. HEAL-Link, Συλλογικός Κατάλογος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, UNICA, Ανοικτοί Κατάλογοι Κυπριακών Βιβλιοθηκών).
6. Έχει αναλάβει είτε μέσω ερευνητικών και αναπτυξιακών προγραμμάτων είτε με αυτοχρηματοδότηση τη μελέτη, οργάνωση, καταλογογράφηση και ψηφιοποίηση άλλων βιβλιοθηκών, αρχείων και οργανισμών πληροφόρησης, όπως των ΚΕΕ (Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών), ΣΙΜΑΕ (Συμβούλιο Ιστορικής Μνήμης Αγώνα ΕΟΚΑ 1955-1959), ΕΣΚ (Ένωση Συντακτών Κύπρου), ΚΒ (Κυπριακή Βιβλιοθήκη), ΤΕΛ (The European Library), ΠΟΤ (Παγκύπρια Οργάνωση Τυφλών), ΕΛΙΑ (Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο), ΠΣΑΒ (Πανελλήνια Συνέδρια Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών), ΡΙΚ (Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου) κλπ) και έχει δημιουργήσει τις πρώτες ψηφιακές νησίδες με κυπριακό περιεχόμενο στο διαδίκτυο.
7. Συμμετέχει σε Ευρωπαϊκά προγράμματα (ACCELERATE, LEONARDO, ILGRECO, BEEP) ανταλλάσσοντας τεχνογνωσία με ομόλογα ιδρύματα.
8. Είναι ανοικτή για το κοινό και συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό ενεργών εσωτερικών και εξωτερικών χρηστών από όλη την Κύπρο. Εξυπηρετεί ομάδες εξωτερικών χρηστών με υψηλή εξάρτηση τρέχουσας επιστημονικής πληροφόρησης (π.χ. ιατροί, βιολόγοι, μηχανικοί, εκπαιδευτικοί). Έχει επομένως

εξασφαλισμένη την κρίσιμη μάζα χρηστών που αξιοποιούν τις υφιστάμενες πληροφοριακές πηγές και είναι απαραίτητη για την επιτυχία του εγχειρήματος της Εθνικής Ερευνητικής Βιβλιοθήκης.

Η Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου ως Εθνική Ερευνητική Βιβλιοθήκη.

Ορισμός Εθνικής Ερευνητικής Βιβλιοθήκης: *Βιβλιοθήκη που λαμβάνει, με ευθύνη του Κράτους, την απαραίτητη χρηματοδότηση και μεριμνά, σε συνεργασία με τις ερευνητικές βιβλιοθήκες της χώρας, για την απόκτηση, οργάνωση και διάθεση των πληροφοριακών πηγών που απαιτούνται για την ανάπτυξη της έρευνας στη χώρα.*

Με βάση τα εκτεθέντα η ΒΠΚ δεν περιορίζεται στο ρόλο μιας απλής Ακαδημαϊκής Βιβλιοθήκης. Τα τελευταία χρόνια έχει εξελιχθεί σε εγκατάσταση εθνικής χρήσης για την έρευνα και δρα de facto ως Εθνική Ερευνητική Βιβλιοθήκη της Κύπρου. Στις προϋποθέσεις για τη συνέχιση και συστηματική δράση της ΒΠΚ ως Εθνικής Ερευνητικής Βιβλιοθήκης Κύπρου περιλαμβάνονται:

1. Η θεσμική (de jure) κατοχύρωση του μέχρι σήμερα άτυπου ρόλου, η οποία θα δώσει τη δυνατότητα να ενεργεί **σε συνεργασία με τα ακαδημαϊκά ιδρύματα, στο πλαίσιο του Συνδέσμου Κυπριακών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών**, ως εκπρόσωπος των ερευνητικών κλπ. δημοσίων ιδρυμάτων σε διαπραγματεύσεις με παραγωγούς και εκδότες για την εξασφάλιση πρόσβασης σε ηλεκτρονικές πηγές. Στόχος να επιτραπεί η νόμιμη αξιοποίηση του διαθέσιμου πληροφοριακού πλούτου (συστημάτων και δεδομένων) από το σύνολο των ερευνητικών φορέων της Κύπρου (Πανεπιστήμια, Ερευνητικά Κέντρα και Ιδρύματα, Νοσοκομεία, Κυβερνητικοί Οργανισμοί και Υπηρεσίες, Ινστιτούτα, Βιβλιοθήκες, κλπ).
2. Στις μελλοντικές συμφωνίες με τους διεθνείς εκδοτικούς οίκους θα επιδιώκεται η συμπερίληψη όλου του ερευνητικού ιστού της χώρας στον κατάλογο των νόμιμων δικαιούχων πρόσβασης. Αναγκαία συνθήκη για την επίτευξη αυτού του στόχου αποτελεί η εξασφάλιση επαρκούς κρατικής χρηματοδότησης. Ένας τρόπος για την συντήρηση της κοινόχρηστης κοινοπρακτικής συλλογής ηλεκτρονικών πηγών που έχει επιτευχθεί, αποτελεί η δέσμευση των αναγκαίων κονδυλίων στον προϋπολογισμό κάθε ιδρύματος, αποκλειστικά για χρήση πληρωμής των συνδρομών. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η αυτονομία των πανεπιστημίων και ταυτόχρονα στηρίζεται οικονομικά η εθελούσια συμμετοχή τους και συνεργασία. Οι αποφάσεις για τη σύνθεση της συλλογής μπορεί να είναι αποτέλεσμα συστηματικής συνεργασίας των διευθυντών των συμμετεχουσών βιβλιοθηκών. Οι βιβλιοθήκες των δημοσίων Πανεπιστημίων μπορούν να υποβάλλουν κοινές και επομένως ισορροπημένες προτάσεις για χρηματοδότηση στο ΥΠΠο μέσω των αρμοδίων οργάνων των Πανεπιστημίων.
3. Η διαχείριση με συντονισμένο τρόπο των διαθέσιμων προϋπολογισμών όλων των φορέων που χρηματοδοτούνται από το ΥΠΠο μπορεί να επιτρέψει την πλέον ορθολογική χρήση αυτών των κονδυλίων και να καταστήσει βιώσιμη την Εθνική Ερευνητική Βιβλιοθήκη σε βάθος χρόνου.
4. Για τις λειτουργίες που θα αναλάβει η ΒΠΚ ως Εθνική Ερευνητική Βιβλιοθήκη μπορεί να θεσμοθετηθεί ολιγομελές αντιπροσωπευτικό συμβουλευτικό όργανο αποτελούμενο από εκπροσώπους των επωφελούμενων από την λειτουργία της Εθνικής Ερευνητικής Βιβλιοθήκη φορέων (Πανεπιστήμια, Ερευνητικά Ιδρύματα κλπ), ούτως ώστε η ΒΠΚ να διαθέτει θεσμοθετημένους τους απαραίτητους

μηχανισμούς ανατροφοδότησης για την ανάπτυξη όλων των ιδρυμάτων που θα εξυπηρετεί.

2.1.1.3 Ιδιωτικά πανεπιστημιακά ιδρύματα

Η κατάσταση των βιβλιοθηκών στα ιδιωτικά πανεπιστημιακά ιδρύματα υπολείπεται του ικανοποιητικού επιπέδου που χαρακτηρίζει ένα ερευνητικό ίδρυμα από άποψη κρίσιμης μάζας συλλογών, συμβατότητας με διεθνή πρότυπα και επαρκούς στελέχωσης. Στο τομέα της συνεργασίας μια προσπάθεια που είχε ξεκινήσει στο παρελθόν με πρωτοβουλία των κολλεγίων για διαπραγμάτευση και συνδρομές σε βάσεις δεδομένων, είχε θετικό αποτέλεσμα και αποδεικνύει ότι μπορεί να ενισχυθεί και να επεκταθεί. Κρίσιμα ζητήματα για την κατηγορία των βιβλιοθηκών των ιδιωτικών πανεπιστημίων αποτελούν:

- Η αναγνώριση από πλευράς τους, των υψηλών απαιτήσεων που προκύπτουν από τη μετεξέλιξη των βιβλιοθηκών των εκπαιδευτικών κολεγίων σε βιβλιοθήκες ερευνητικών Πανεπιστημίων.
- Η δέσμευση της συμμετοχής σε συνεργατικές πρωτοβουλίες με ιδίους πόρους, ώστε να καλυφθούν οι αυξανόμενες ανάγκες σε απόκτηση και πρόσβαση πληροφοριακών πηγών.

Η ένταξη των βιβλιοθηκών των ιδιωτικών Πανεπιστημίων στο Σύνδεσμο Κυπριακών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών και η προσπάθεια επίτευξης συμφωνιών με εκδότες αποτελεί μοναδική διέξοδο, παρά τις δυσκολίες που διαφαίνονται. Και τούτο διότι η ένταξη στο σύνδεσμο δεν σημαίνει αυτομάτως την εξασφάλιση πρόσβασης σε ηλεκτρονικές πηγές. Απαιτείται η σύμφωνη γνώμη των εμπλεκόμενων εκδοτών, γεγονός που σημαίνει την έναρξη διαπραγματεύσεων και την άσκηση ανάλογων πιέσεων για την αποδοχή των όρων από την πλευρά των εκδοτών. Τονίζεται ιδιαίτερα ότι, εντασσόμενα στο Σύνδεσμο Κυπριακών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια δεν εξοικονομούν πόρους, αντίθετα θα χρειαστεί να καταβάλλουν μεγαλύτερα από τα σημερινά καταβαλλόμενα ποσά. Αυτό που επιτυγχάνουν είναι ότι αξιοποιούν στο μέγιστο τα κονδύλια που θα διαθέσουν για απόκτηση και πρόσβαση πληροφοριακών πηγών, που μεμονωμένα θα ήταν αδύνατο να αποκτήσουν.

2.1.1.4 Βιβλιοθήκες ερευνητικών ιδρυμάτων και άλλες ειδικές βιβλιοθήκες (νοσοκομειακές, τραπεζών)

Ανάλογη κατάσταση με τα ιδιωτικά Πανεπιστήμια παρατηρείται στα ερευνητικά ιδρύματα. Στερούνται οργανωμένης συλλογής. Τα κρίσιμα προβλήματα συνοψίζονται στην πρόσβαση σε ικανό εύρος ηλεκτρονικών πηγών, ανεπαρκή στελέχωση, χαμηλό επίπεδο συνεργασίας με άλλες βιβλιοθήκες της Κύπρου και του εξωτερικού, ασυμβατότητα με διεθνή πρότυπα αυτοματοποίησης και καταλογογράφησης.

2.1.2 Δημοτικές Βιβλιοθήκες

Παρά το γεγονός ότι ορισμένες φέρουν μια ιστορία από την ίδρυσή τους, αλλά και τις φιλότιμες προσπάθειες σε ατομικό επίπεδο των εργαζομένων σε αυτές, η κατάσταση επιδέχεται πολλών βελτιώσεων. Συνοπτικά, δρουν απομονωμένα, χωρίς συντονισμό, συνέργειες, οικονομίες κλίμακας, κοινές πολιτικές και τεχνική υποστήριξη. Δεν έχουν αναπτύξει υπηρεσίες ιστού. Ένα θετικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι ένας σημαντικός αριθμός έχει προμηθευτεί και λειτουργεί το λογισμικό σύστημα αυτοματοποίησης βιβλιοθηκών ABEKT, που προσφέρεται από το Εθνικό Κέντρο

Τεκμηρίωσης έναντι μικρής σχετικά συνδρομής. Η δημιουργία ενός Συλλογικού Καταλόγου Δημοτικών Βιβλιοθηκών είναι απόλυτα εφικτή, τουλάχιστον σε μια πρώτη πιλοτική φάση. Σχετικές προσπάθειες έχουν ήδη αναληφθεί με επιτυχία από τη Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου σε συνεργασία με Δημοτικές Βιβλιοθήκες της Κύπρου και την κεντρική ομάδα του Συλλογικού Καταλόγου των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Η στελέχωση των Δημοτικών Βιβλιοθηκών κρίνεται στις περισσότερες περιπτώσεις ανεπαρκής σε αριθμούς εκπαιδευμένου προσωπικού και σε επίπεδο τεχνογνωσίας. Η έλλειψη συστηματικής και συντονισμένης συνεργασίας έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία αξιοποίησης των αποτελεσμάτων άλλων ομότιμων βιβλιοθηκών.

2.1.3 Σχολικές βιβλιοθήκες

Ο αριθμός των σχολικών μονάδων Μέσης Εκπαίδευσης (Λύκεια, Γυμνάσια, Τεχνικές Σχολές) ανέρχεται σε 120. Όλες ανεξαιρέτως οι μονάδες διαθέτουν σχολική βιβλιοθήκη. Οι πρακτικές στελέχωσης των σχολικών βιβλιοθηκών περιλαμβάνουν την απασχόληση των επιμελητών των σχολίων στη λειτουργία των βιβλιοθηκών και την ευθύνη ενός μέλους του εκπαιδευτικού προσωπικού. Το συντονισμό έχει αναλάβει η Μονάδα Διοίκησης Επιμελητών του ΥΠΠο. Σε συνεργασία με τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες παρέχεται βασική επιμόρφωση στους υπευθύνους στη χρήση του λογισμικού αυτοματοποίησης ΑΒΕΚΤ. Υπάρχει σταθερή χρηματοδότηση για την ανάπτυξη των σχολικών συλλογών, με ιδιαίτερη έμφαση στις νεολειτουργούσες μονάδες. Οι συλλογές των σχολικών βιβλιοθηκών κυμαίνονται από 2000-5000 τόμους με εξαίρεση συγκεκριμένων ιστορικών σχολικών βιβλιοθηκών.

Κρίσιμα σημεία η απουσία ενός σχεδίου περαιτέρω ανάπτυξης, η έλλειψη κεντρικού τεχνικού συντονισμού και τοπικής υποστήριξης, η έλλειψη κοινού καταλόγου προς αξιοποίηση και από μη εκπαιδευμένο προσωπικό, η μη διαθεσιμότητα προσοντούχων βιβλιοθηκονόμων, η καθυστέρηση της οργάνωσης και συνεργασίας σε τοπικά, περιφερειακά κέντρα, η έλλειψη μηχανισμών επιστημονικής υποστήριξης και συστηματικής καθοδήγησης.

Πέραν των απαιτούμενων υποδομών εξ ίσου κρίσιμο παραμένει το κεφάλαιο της συνειδητής, συστηματικής και όχι περιστασιακής ένταξης της σχολικής βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία για την εξοικείωση των νέων γενεών από τις πρώιμες ηλικίες με την ευχαρίστηση και την ωφελιμότητα της ανάγνωσης, τους τρόπους χρήσης και αξιοποίησης των βιβλιοθηκών και τις πηγές πληροφόρησης και την απόκτηση πληροφοριακής παιδείας.

2.1.4 Κυπριακή Βιβλιοθήκη

Η Κυπριακή Βιβλιοθήκη υπέχει ρόλο Εθνικής. Ο ορισμός της **Εθνικής Βιβλιοθήκης:**
Η Βιβλιοθήκη η οποία:

- Είναι υπεύθυνη για τη συγκέντρωση, οργάνωση και διάθεση της εκδοτικής παραγωγής της χώρας και πληροφοριακών πηγών που αφορούν τη χώρα, και διαφύλαξη αυτών για τις επόμενες γενεές.
- Είναι υπεύθυνη για την ανάπτυξη εθνικής υποδομής και ενιαίας πολιτικής σε θέματα βιβλιοθηκών και πληροφόρησης, καθώς και για την καθοδήγηση, το συντονισμό, την οργάνωση και την ανάπτυξη των άλλων βιβλιοθηκών της χώρας.
- Αποτελεί σημείο επαφής με διεθνή ανάλογα ιδρύματα, βιβλιοθήκες, οργανώσεις και κέντρα πληροφόρησης.

Ωστόσο, η Κυπριακή Βιβλιοθήκη απέχει πολύ από το να διαδραματίζει ρόλο «Εθνικής» Βιβλιοθήκης για τη χώρα. Συγκρινόμενη με τις υπόλοιπες 26 Εθνικές Βιβλιοθήκες των μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπολείπεται κατά μία τάξη μεγέθους τόσο στον όγκο της συλλογής όσο και στη στελέχωση σε προσωπικό (υποδεκαπλάσια του Ευρωπαϊκού μέσου όρου)². Ανάλογη είναι η κατάσταση σε όρους διαθέσιμων τεχνολογικών πληροφοριακών υποδομών και στεγαστικών εγκαταστάσεων.

Η αδυναμία καθοδήγησης και συντονισμού των υπόλοιπων κυπριακών βιβλιοθηκών έχει ως συνέπεια:

1. Τη μη ορθολογική αξιοποίηση ακόμη και αυτών των ανεπαρκών οικονομικών πόρων (όπως συμβαίνει με το παγιωμένο φαινόμενο της επαναλαμβανόμενης καταλογογράφησης των ίδιων αποκτημάτων ξεχωριστά από όλες τις βιβλιοθήκες).
2. Την πλήρη απομόνωση των βιβλιοθηκών, την έλλειψη συστηματικής συνεργασίας μεταξύ τους και την αδυναμία αξιοποίησης υλικού που βρίσκεται σε άλλες βιβλιοθήκες .

Η Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου αφενός σεβόμενη την ύπαρξη της Κυπριακής Βιβλιοθήκης (ΚΒ) και το συντονιστικό ρόλο που καλείται να διαδραματίσει, και αφετέρου αναγνωρίζοντας το κενό που δημιουργεί ο υποτονικός ρόλος της ΚΒ, καλύπτει άλλοτε με συστηματικές και άλλοτε με ad hoc παρεμβάσεις αρκετές πτυχές των δραστηριοτήτων μιας Εθνικής Βιβλιοθήκης: οργάνωση προγραμμάτων αναδρομικής καταλογογράφησης βιβλιοθηκών, υποστήριξη αυτοματοποίησης, διατύπωση πολιτικών καταλογογράφησης, καθιέρωση όρων, εκπαίδευση προσωπικού, εκπροσώπηση σε κοινά προγράμματα στην Ελλάδα, πρωτοβουλία δημιουργίας Συλλογικού Καταλόγου Κυπριακών Βιβλιοθηκών, συνεργατικής καταλογογράφησης, υποστήριξη της παρουσίας των δημοσίων βιβλιοθηκών στο διαδίκτυο κλπ.

Άμεσο ζητούμενο αποτελεί η σταδιακή, συνεχής ενίσχυση του ρόλου της ΚΒ, η αναβάθμιση της σε χώρους, προσωπικό, εξοπλισμό, προϋπολογισμό, για να καταστεί εφικτή η συστηματική μεταφορά τεχνογνωσίας από την Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου προς την ΚΒ και αποτελεσματική η συνεργασία των ιδρυμάτων, ώστε η ΚΒ να καταστεί πραγματική Εθνική Βιβλιοθήκη (ΕΒ), με την έννοια που δίνεται στον ανωτέρω ορισμό.

2.1.4.1 Στέγαση της Κυπριακής Βιβλιοθήκης

Η ΒΠΚ έχει εξασφαλίσει την στέγασή της στην Πανεπιστημιούπολη στο υπό ανέγερση κτήριο της Βιβλιοθήκης «Στέλιος Ιωάννου». Τα σχέδια που έχουν κατατεθεί στην Πολεοδομία, περιλαμβάνουν τις λειτουργίες και καλύπτουν τις στεγαστικές ανάγκες της ΒΠΚ, της Υπηρεσίας Πληροφορικών Συστημάτων και του Κέντρου Υποστήριξης Διδασκαλίας. Δεν προβλέπουν ούτε χώρους, ούτε λειτουργίες Εθνικής Βιβλιοθήκης.

Το σημαντικό στοιχείο για την Κυπριακή Βιβλιοθήκη δεν είναι η συστέγαση αλλά η στέγαση. Η ενδεχόμενη ενσωμάτωση, μετεξέλιξη, συνεργασία κλπ. δεν προϋποθέτει τη συστέγαση. Στη ΒΠΚ σήμερα περιλαμβάνονται 8 παραρτήματα, τα οποία δεν συστεγάζονται, αλλά αποτελούν μια ενιαία διοικητική και λειτουργική οντότητα.

Η ΚΒ μπορεί να στεγαστεί εκτός από το υπό διαμόρφωση κτήριο της Φανερωμένης, στους υφιστάμενους χώρους της ΒΠΚ στο κεντρικό χώρο, αμέσως μόλις αυτή

² Ενδεικτικά στοιχεία παρατίθενται στο πίνακα του Παραρτήματος 1

μεταφερθεί στο κτήριο «Στέλιος Ιωάννου». Με αυτή την προοπτική, όσο το δυνατόν συντομότερα ολοκληρωθεί η μεταφορά της ΒΠΚ στην Πανεπιστημιούπολη τόσο συντομότερη θα είναι και η στέγαση της ΚΒ. Το ενδεχόμενο να συνυπάρχουν στο εγγύς μέλλον, στο χώρο των κεντρικών εγκαταστάσεων η ΚΒ και η Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Κύπρου μόνον θετικές συνέργειες μπορεί να επιφέρει για τα δύο μέρη.

Τα κρίσιμα σημεία για την Κυπριακή Βιβλιοθήκη αποτελούν: η έλλειψη επαρκών χώρων και η ανάγκη άμεσης στέγασης, η επαρκής στελέχωση, η εκπόνηση σχεδίου ανάπτυξης πενταετίας, η δέσμευση για την εξασφάλιση του απαιτούμενου προϋπολογισμού, η συστηματική συνεργασία με τις υπόλοιπες βιβλιοθήκες για την δημιουργία κοινά αποδεκτών πολιτικών καταλογογράφησης.

3 Πρώτο συμπέρασμα

Παρά το ότι οι διάφορες κατηγορίες βιβλιοθηκών

- i. απευθύνονται σε διαφορετικές ομάδες χρηστών (ακαδημαϊκούς, ερευνητές, φοιτητές, μαθητές, πολίτες, «κοινό», επαγγελματίες κλπ.),
- ii. χειρίζονται υλικό διαφορετικού περιεχομένου (βιβλία, περιοδικά, οπτικοακουστικό, εφημερίδες, ηλεκτρονικές πηγές, βάσεις δεδομένων, επιστημονικά, εκλαϊκευμένα) και
- iii. χρηματοδοτούνται από διαφορετικές πηγές και φορείς (υπουργεία, Δήμοι, ιδιωτικά ιδρύματα κλπ.)

εντούτοις, η ύπαρξη κοινών επιστημονικών, τεχνικών και οικονομικών θεμάτων και η αδυναμία συστηματικής αντιμετώπισης αυτών των θεμάτων σε επίπεδο μεμονωμένης βιβλιοθήκης, αλλά ακόμη και σε επίπεδο κατηγορίας βιβλιοθηκών, προβάλλει ως μοναδική δυνατότητα ορθολογικής αντιμετώπισης, τη δημιουργία μηχανισμού διαμόρφωσης πολιτικής για τις βιβλιοθήκες όλων των κατηγοριών με τη μορφή **«Συμβουλίου Βιβλιοθηκών»**.

3.1 Η πρόταση δημιουργίας «Συμβουλίου Βιβλιοθηκών»

Προτείνεται η σύσταση **«Συμβουλίου Βιβλιοθηκών»**, συμβουλευτικού και συντονιστικού οργάνου, το οποίο θα λαμβάνει υπόψη τις διεθνείς τάσεις, τις ανάγκες και δυνατότητες της τοπικής πραγματικότητας και θα εισηγείται στην πολιτεία και στα εμπλεκόμενα μέρη πολιτικές και δράσεις για την επίλυση των προβλημάτων των βιβλιοθηκών με ορθολογικό τρόπο.

Στόχος του «Συμβουλίου Βιβλιοθηκών» είναι η συνεχής αναβάθμιση των κυπριακών βιβλιοθηκών και η εξασφάλιση των προϋποθέσεων να αξιοποιηθούν στην πορεία της χώρας προς την κοινωνία της γνώσης.

Στο «Συμβούλιο Βιβλιοθηκών» συμμετέχουν εκπρόσωποι:

- Των Πρυτανικών αρχών των Πανεπιστημίων
- Του Συνδέσμου Κυπριακών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών
- Της Κυπριακής Βιβλιοθήκης
- Των ερευνητικών ινστιτούτων και ειδικών βιβλιοθηκών
- Των Δημοτικών βιβλιοθηκών
- Των Σχολικών Βιβλιοθηκών
- Της Κυπριακής Ένωσης Βιβλιοθηκονόμων και Επιστημόνων Πληροφόρησης

- Του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού

Το Συμβούλιο Βιβλιοθηκών μπορεί να αναθέτει την εκπόνηση μελετών και σύνταξη σχεδίων και να παρακολουθεί την εξέλιξη και τη πρόοδο υλοποίησης. Μεταξύ των σχεδίων που μπορεί αναλάβει συμπεριλαμβάνονται τα παρακάτω:

- Τη δημιουργία πληροφοριακής υποδομής για την ερευνητική, εκπαιδευτική, πολιτιστική κοινότητα
- Δημιουργία κοινοπρακτικής συλλογής ηλεκτρονικών πηγών για την ερευνητική κοινότητα
- Το σχεδιασμό, τη δημιουργία και συντήρηση Συλλογικού Καταλόγου των κυπριακών βιβλιοθηκών
- Το σχεδιασμό και δημιουργία μηχανισμού συνεργατικής καταλογογράφησης,
- Τη δημιουργία δικτύου διαδανεισμού
- Τη διαρκής επιμόρφωση στελεχών των βιβλιοθηκών
- Τη συστηματική υποστήριξη και συντονισμό των σχολικών βιβλιοθηκών

Ως έδρα του «Συμβουλίου Βιβλιοθηκών» μπορεί να θεωρηθεί η νέα βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Όργανα και μέσα υποστήριξης ή/και εκτέλεσης των σχεδίων του Συμβουλίου Βιβλιοθηκών μπορούν να θεωρηθούν:

- ο Σύνδεσμος Κυπριακών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών
- Διαρκείς επιτροπές εμπειρογνομόνων που θα συγκροτηθούν από επιστήμονες του κλάδου. Θα επιδιωχθεί η συντονισμένη εκπροσώπηση σε διεθνείς οργανισμούς και ενώσεις (IFLA, LIBER, EUA, UNICA, Διεθνών Προτύπων, MARC, AACR2, FRBR, RDA, DC, OAI PMH, DAISYbooks, κινήσεων Open Access και open source software).

3.2 Η διαρκής καταγραφή των κυπριακών βιβλιοθηκών

Το πρώτο έργο που πρέπει να αναληφθεί από το προτεινόμενο συντονιστικό όργανο είναι η λεπτομερής και συστηματική καταγραφή των βιβλιοθηκών, η οποία θα αποσκοπεί στη συγκέντρωση συγκρίσιμων και αξιοποιήσιμων στοιχείων για την ποσοτική και ει δυνατόν την ποιοτική αποτίμηση της κατάστασης.

Μεταξύ των στοιχείων που απαιτούνται περιλαμβάνονται: Πλήθος βιβλιοθηκών, μεγέθη συλλογών, είδη συλλογών, ρυθμοί αύξησης συλλογών, ποσοστά καταλογογραφημένων συλλογών, προσβάσεις σε πληροφοριακές πηγές, ύπαρξη παρουσίας στο διαδίκτυο και τον ιστό, παρεχόμενες υπηρεσίες, στελέχωση, πλήθος βιβλιοθηκονόμων, επίπεδο σπουδών, πληροφοριακή διείσδυση, βιβλιοθηκονομικές λειτουργίες, παρεχόμενες υπηρεσίες, πεδία συνεργασίας, προϋπολογισμοί και πηγές χρηματοδότησης, διείσδυση στην κοινωνία και τους χρήστες κλπ.

Ο μηχανισμός καταγραφής θα πρέπει να τυποποιηθεί, να αυτοματοποιηθεί και να συντηρείται σε ετήσια βάση.

3.3 Η καταλογογράφηση

Αν λάβουμε υπόψη ότι το σύστημα διανομής δελτίων καταλόγου (catalog cards) στις Αμερικανικές βιβλιοθήκες ξεκίνησε από τη Library of Congress των ΗΠΑ στις αρχές του 1900, τότε η καθυστέρηση της δημιουργίας ανάλογης υπηρεσίας-λειτουργίας στην Κύπρο συμπληρώνει ήδη 108 χρόνια. Ειδικά, όσον αφορά την καταλογογράφηση στην κυπριακή πραγματικότητα παρατηρούμε ότι ακόμη μέχρι τις μέρες μας η ισχύουσα κατάσταση συνοψίζεται στην πρόταση: Κάθε βιβλίο καταλογογραφείται πρωτότυπα τόσες φορές όσες και οι βιβλιοθήκες οι οποίες το αποκτούν. Οι λόγοι που οδήγησαν και συντηρούν αυτή την ευρύτατα «εμπεδωμένη κανονικότητα» συνοψίζονται στους παρακάτω:

- Περιοριστική θεώρηση των ορίων του *συστήματος* βιβλιοθηκών στα όρια κάθε τοπικής, μεμονωμένης βιβλιοθήκης
- Αδυναμία κεντρικής υπηρεσίας καταλογογράφησης,
- Έλλειψη πολιτικών καταλογογράφησης,
- Συνύπαρξη διαφορετικών πολιτικών,
- Άγνοια για δυνατότητες εναλλακτικών λύσεων,
- Παράβλεψη των διαστάσεων κόστους και ποιότητας

Οι συνέπειες αυτής της κατάστασης οδηγούν, μεταξύ άλλων:

1. Σε πολλαπλάσιο κόστος καταλογογράφησης από το ορθολογικά επιβαλλόμενο. Εάν υποθέσουμε ότι 50 κοινοί τίτλοι αποκτούνται σε ένα χρόνο από 100 βιβλιοθήκες, τότε, είτε αρκετές χιλιάδες βιβλίων θα παραμείνουν ακαταλογογράφητα για χρόνια, είτε θα πραγματοποιηθούν δυνητικά 5.000 πρωτότυπες καταλογογραφήσεις με το ανάλογο (περίπου εκατονταπλάσιο) κόστος αντί του κόστους των 50 πρωτότυπων καταλογογραφήσεων που πραγματικά απαιτούνται.
2. Σε ανομοιογένεια και συνεχή απόκλιση από εθνικές πολιτικές καταλογογράφησης-ευρετηρίασης. Το χειρότερο είναι ότι οι 10.000 δυνητικές καταλογογραφήσεις θα διαφέρουν μεταξύ τους σε τέτοιο βαθμό, ώστε ακόμη και μια μελλοντική ένταξή τους σε Συλλογικό Κατάλογο καθίσταται εν τη γενέσει προβληματική.
3. Σε στέρηση δυνατοτήτων του ανεπαρκούς αριθμητικά προσωπικού των μεμονωμένων βιβλιοθηκών να αναλάβουν επιπρόσθετες δραστηριότητες που απαιτούνται για τη λειτουργία και την ανάπτυξή τους.

Η εναλλακτική προσέγγιση που προβάλλεται ως διέξοδος στο πρόβλημα της επαναλαμβανόμενης, ασυντόνιστης και μη συμβατής καταλογογράφησης, συνοψίζεται στην πρόταση: *Κάθε βιβλίο καταλογογραφείται μία φορά. Η εγγραφή αξιοποιείται από όλες τις βιβλιοθήκες που το αποκτούν.*

Τα βήματα που πρέπει να ακολουθηθούν για την εφαρμογή της «εναλλακτικής κανονικότητας» περιλαμβάνουν:

1. Εκτίμηση του κόστους καταλογογράφησης στις Δημοτικές, Ακαδημαϊκές, ερευνητικές και άλλες βιβλιοθήκες συμπεριλαμβανομένης της Κυπριακής.
2. Υποστήριξη προσπαθειών κεντρικής υπηρεσίας καταλογογράφησης, συντονισμός συνεργασιών μεταξύ των μεμονωμένων μέχρι τώρα προσπαθειών. Ανάληψη συντονισμού από τις Βιβλιοθήκες του Πανεπιστήμιο Κύπρου και του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου, τα οποία διαθέτουν την εμπειρία και έχουν ήδη αναλάβει σε στενή συνεργασία ανάλογα έργα.
3. Δημιουργία, διάθεση εργαλείων και καθιέρωση πολιτικών.
4. Εμπέδωση της νέας κανονικότητας, διάδοση με σεμινάρια, επιμόρφωση.
5. Αποτίμηση κόστους και ποιότητας αποτελεσμάτων. Αποτίμηση εξωτερικών οικονομιών.
6. Επιλογή καλών πρακτικών και διάδοσή τους.

3.4 Πρόσβαση σε πηγές επιστημονικής πληροφόρησης

Η παγκόσμια εκδοτική παραγωγή επιστημονικών πόρων (περιοδικών και βάσεων δεδομένων) εμφανίζει συνεχώς εντονότερα ολιγοπωλιακά χαρακτηριστικά και ετήσιες αυξήσεις τιμών της τάξης του 6-10%.

Λόγω του εξαιρετικά υψηλού προϋπολογισμού που απαιτείται συνολικά για την κάλυψη των αναγκαιών πληροφοριακών πόρων, μεμονωμένα για κάθε ερευνητική βιβλιοθήκη, μπορεί να θεωρείται βέβαιο ότι, χωρίς συστηματικό συντονισμό και θεσμική συνεργασία, οι κυπριακές ερευνητικές βιβλιοθήκες είναι εξαιρετικά απίθανο να μπορέσουν να αποκτήσουν ή/και να διατηρήσουν την πληροφοριακή τους επάρκεια. Η αδυναμία αυτή θέτει σε κίνδυνο και υπονομεύει κάθε προσπάθεια της χώρας να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις και τους στόχους της Λισσαβόνας για την Ευρωπαϊκή Έρευνα.

3.5 Στρατηγικές συμμαχίες εντός και εκτός Κύπρου

Οι στρατηγικές συμμαχίες αφορούν εντός Κύπρου τη συνεργασία μεταξύ βιβλιοθηκών διαφορετικών οργανισμών και κατηγοριών. Θα μπορούσε να επιδιωχθεί αφενός η δημιουργία συνδέσμων ομοειδών βιβλιοθηκών σε Παγκύπρια βάση, η οργάνωση ημερίδων για την ενίσχυση των δεσμών συνεργασίας, ανάδειξης βέλτιστων πρακτικών και αντιμετώπισης κοινών προβλημάτων. Παράλληλα θα πρέπει να γίνει η επιλογή για την ανάδειξη βιβλιοθηκών που θα λειτουργούν ως μέντορες βιβλιοθηκών των ιδίων ή άλλων κατηγοριών, οργανωμένων σε περιφερειακό επίπεδο.

Εκτός Κύπρου συντηρείται και εντείνεται η πολύτιμη συνεργασία με το Σύνδεσμο Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (HEAL-Link) και γίνονται προσπάθειες να ανταποδοθεί η συνεισφορά στο μέτρο των δυνατοτήτων των κυπριακών βιβλιοθηκών. Επιδιώκεται η άμεση συνεργασία με Δημόσιες και Δημοτικές Βιβλιοθήκες της Ελλάδας ώστε να επωφεληθούν και οι δύο πλευρές από την συντονισμένη και συνεργατική καταλογογράφηση, την ανταλλαγή ηλεκτρονικών εγγραφών, και την υιοθέτηση κοινών πολιτικών για τη δημιουργία αρχείων καθιερωμένων αποδόσεων συγγραφέων, τοπωνυμίων, εκδοτικών οίκων, θεμάτων, κλπ.

Νέες συμμαχίες θα πρέπει να επιδιωχθούν στο πλαίσιο άλλων διεθνών συνεργατικών και οργανωτικών σχημάτων (UNICA, TEL, EUA κλπ.),

4 Κόστος και χρηματοδότηση

Το κόστος ολοκλήρωσης του σχεδίου ανάπτυξης και δικτύωσης των κυπριακών βιβλιοθηκών δεν μπορεί να εκτιμηθεί με ακρίβεια στην παρούσα φάση.

Η σύσταση του «Συμβουλίου Βιβλιοθηκών» θα επιτρέψει την ακριβέστερη καταγραφή της κατάστασης και των επιμέρους μεγεθών ανά κατηγορία και επομένως θα σχηματιστεί μια αντιπροσωπευτική εικόνα του απαιτούμενου κόστους των έργων που θα εγκριθούν.

Ένας κύκλος συναντήσεων και συνεργασιών (ο οποίος έχει ήδη αρχίσει από την ημέρα της ανάθεσης της μελέτης) κρίνεται απαραίτητος για την κατανομή ενός πρώτου προϋπολογισμού που θα περιλαμβάνει ανάγκες σε προσωπικό, εξοπλισμό, πηγές πληροφόρησης, εκπαίδευση προσωπικού, αμοιβές εμπειρογνομόνων, έξοδα μετακινήσεων κλπ.

Πιθανές πηγές χρηματοδότησης είναι

- i. ο κρατικός προϋπολογισμός,
- ii. οι ίδιοι πόροι των ιδιωτικών ιδρυμάτων και των φορέων και
- iii. κονδύλια από τα διαρθρωτικά προγράμματα. Προτάσεις έργων αυτής της εμβέλειας και ωριμότητας, με τα συγκεκριμένα πολλαπλασιαστικά χαρακτηριστικά συμβάλλουν στη σύγκλιση και στην επίτευξη των στόχων της Λισσαβόνας, είναι απολύτως συμβατά με το ΕΣΠΑ (Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς) και επομένως έχουν υψηλές προτεραιότητες στη χρηματοδότηση από τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά κονδύλια.

5 Προϋποθέσεις

Στις προϋποθέσεις για την επιτυχία του εγχειρήματος περιλαμβάνονται η αναγνώριση των αναγκών, η αναγνώριση της αξίας των ωφελημάτων, η εξασφάλιση χρηματοδότησης, η ενεργή συμμετοχή των εμπλεκόμενων και η θεσμοθέτηση των δράσεων.

Παράρτημα 1

Πίνακας 1.

Χώρα	Πληθυσμός	Μέγεθος Συλλογής Εθνικής Βιβλιοθήκης ³	Ετήσια αύξηση συλλογής ³	Προσωπικό ³	Βιβλία /10 κατοίκους
Μάλτα	390.000 ¹	(1997 τόμοι) 340.000		42	8,72
Κύπρος	705.500¹	100.000	4.850	5	1,13
Εσθονία	1.360.000 ¹	3.447.039	(1998/98 τεκμήρια) 65.000	495	25,35
Σλοβενία	1.970.000 ¹	2.200.000	Τεκμ. 401.800 Κράτησαν 94.912	131	11,17
Λετονία	2.370.000 ¹	τεκμήρια 4.465.262 βιβλία 1.933.063	43.410	432	18,84
Λιθουανία	3.496.000 ¹	Τόμοι 6.962.695 τίτλοι 2.121.382	Τόμοι 80.000 τίτλοι 19.400	510	19,92
Κροατία	4.664.000		τίτλοι 42.000	305	
Ηνωμένο Βασίλειο	60.004.000 ²	τεκμήρια 100.000.000 μονογραφίες 9.000.000	Τεκμ. 3.000.000		16,67

¹ <http://europa.eu.int/comm/enlargement/>

² Panorama of the European Union, April 2003

³ Στοιχεία 2001 από τις ετήσιες αναφορές των Διευθυντών στο CENL (Conference of European National Librarians)